

1-МОДУЛЬ. СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ ЖӘНЕ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ НЕГІЗГІ БІЛІМ

**12-САБАҚ. СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА
ҚАРСЫ ОҚЫТУ ЖӘНЕ
АҚПАРАТТАНДЫРУ**



Бұл тұсаукесер «БИЗНЕСТЕГІ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ІС-ҚИМЫЛ» онлайн-курсына дайындалды.

Онлайн-курс Siemens Integrity Initiative қолдауы негізінде Құқықтық саясатты зерттеу орталығымен (LPRC) ынтымақтастықта «Kazakhstan Bar Association» заң консультанттары палатасы іске асыратын «ЭЫДҰ стандарттарына сәйкес Қазақстанда іскерлік парасаттылықты арттыру мен корпоративтік басқаруды дамытудың жүйелі, құрылымдық және тиімді саясатын іске асыру» жобасы шеңберінде дайындалған.

ОСЫ САБАҚТЫҢ НЕГІЗГІ СҰРАҚТАРЫ

Негізгі сұрақтар:

1. Неліктен біз сыбайлас жемқорлыққа қарсы ақпараттандырумен және оқытумен айналысуымыз керек? Олардың арасындағы айырмашылық неде?
2. Білім беру іс-шараларын ұйымдастыру және жоспарлау кезінде жиі кездесетін қателіктер.
3. Оқыту қалай жүзеге асады, кімді және қандай мәселелер бойынша оқытады?
4. Ақпарат қалай, кімді және неге ақпараттандыру керек?

Практикалық тест

**1. НЕЛІКТЕН БІЗ СЫБАЙЛАС
ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ
БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ
АҚПАРАТТАНДЫРУМЕН
АЙНАЛЫСУЫМЫЗ КЕРЕК?**



СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ОҚЫТУДЫҢ ЖАЛПЫ ПРИНЦИПТЕРІ

- ◆ Сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенцияның 13-бабының 1-тармағы с) тармақшасы:

Сыбайлас жемқорлыққа қатысты төзбеушілік атмосферасын құруға ықпал ететін халықты ақпараттандыру жөніндегі іс-шараларды жүргізу және жүргізуді міндеттеу, сондай-ақ мектептер мен университеттердің оқу бағдарламаларын қоса алғанда, жария білім беру бағдарламаларын жүзеге асыру.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы комплаенс-қызметтің міндеттерінің бірі – ұйым қызметкерлерін сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлық дағдыларына қатысты үнемі хабардар ету және оқыту, ұйымда сыбайлас жемқорлыққа қарсы ахуал және сыбайлас жемқорлықтың алдын алу үшін тиісті жағдайлар жасау.

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ОҚЫТУДЫҢ ЖАЛПЫ ПРИНЦИПТЕРІ

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет:

- Сыбайлас жемқорлыққа нөлдік төзімділік қағидаты
- Жүйелілік және тұрақтылық
- Мектептерден бастап ересектерге дейінгі білім



1. БІЛІМ БЕРУ
2. АҚПАРАТТАНДЫРУ
3. ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛЫҚ ІС-ШАРАЛАР



Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметтің міндеттері:

1. сыбайлас жемқорлыққа қарсы микроклимат құру
2. қызметкерлердің мінез-құлқының дұрыс үлгілерін қалыптастыру

2. БІЛІМ БЕРУ ІС-ШАРАЛАРЫН ЖОСПАРЛАУ МЕН ӨТКІЗУДЕГІ ЖИІ КЕЗДЕСЕТІН ҚАТЕЛІКТЕР



СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ОҚЫТУДЫ ЖОСПАРЛАУ ЖӘНЕ ЖҮРГІЗУ КЕЗІНДЕ ЖИІ КЕЗДЕСЕТІН ҚАТЕЛІКТЕР:

- 1. Ұйымдағы мансабын жалғастыратын жаңа қызметкерлер мен қызметкерлерді бөлмеу.** Оқу процесін негізгі білімнен жетілдірілгенге дейін құру қажет.
- 2. Мемлекеттік қызметшілердің мінез-құлық үлгілері туралы айтудың орнына сәйкестік немесе заңдар туралы айту –** олар мүдделер қақтығысы жағдайына тап болғанда не істеу керек? Олар әріптесінің сыбайлас жемқорлық сызбасына қатысы бар екенін көре ме? Сыйлық, қызмет үшін пара ұсына ма?
- 3. Оқу барысында білген ақпаратпен бөліспеу.** Ақпарат – сыртқы серіктестер, тұтынушылар, клиенттер үшін. Оқыту – қызметкерлер үшін.

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ОҚЫТУДЫ ЖОСПАРЛАУ ЖӘНЕ ЖҮРГІЗУ КЕЗІНДЕ ЖИІ КЕЗДЕСЕТІН ҚАТЕЛІКТЕР:

4. **Оқытуды** қазір ұйымда бар және белгілі бір қауіп төндіретін **тәуекелдерден бөлек жоспарлау**. Тәуекелдерді ішкі бағалау міндетті түрде қажет, бұл тек сыбайлас жемқорлыққа қарсы бағдарламасы үшін ғана емес, сонымен қатар оқу процесі үшін де негіз болып табылады.
5. Ұйымдағы **сыбайлас жемқорлық жанжалдарынан кейін оқыту жүргізбеу**. Бұл туралы не ойлайсыз? Қызметкерлер мен басшылардың кері байланысы қандай болуы мүмкін?
6. **Оқыту процесіне басшыны тартпау**.
7. **Практикалық кейстерден**, оның ішінде ұйымдағы сыбайлас жемқорлықтың нақты жағдайларынан бөлек **оқытуды жүргізу**.
8. **Ойындарды, интерактивтерді, қарсылас оқыту әдістерін, викториналарды, конкурстар мен сыйлықтарды пайдаланбау**.
9. **Қызметкерлердің сауалнамаларын елемеу**.

ПОЗИТИВТІ ТӘЖІРИБЕЛЕРДІҢ МЫСАЛДАРЫ

1. Қызметкерлердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұрақты мінез-құлқын қалыптастыру үшін арнайы қосымшалар, ойындар, викториналар мен модельдеу әзірлеу. Жеңімпаздарға сыйлықтар табыстау.
2. Сыбайлас жемқорлықтың практикалық жағдайларын талдау.
3. Сыбайлас жемқорлық туралы куәлік ету.
4. **Сіздің идеяларыңыз бар ма, қандай тәжірибелер ең тиімді болуы мүмкін?**

2. БІЗ КІМДІ ЖӘНЕ ҚАЛАЙ ОҚЫТАМЫЗ?



АУДИТОРИЯ

- ◆ Біз міндетті түрде қызметкерлерді бөлуіміз керек. Жаңа қызметкерлерді сыбайлас жемқорлыққа қарсы оқыту сыбайлас жемқорлық пен сыбайлас жемқорлыққа қарсы негізгі білімдерден, компанияда қабылданған қағидаттардан, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл және мінез-құлықтың негізгі үлгілерінен басталуы тиіс – өзіңнің мүдделер қақтығысы жағдайына тап болғаныңды қалай анықтауға болады? Қалай әрекет ету керек? Қайда жүгіну керек? және т. б. Жаңа қызметкерлер сыбайлас жемқорлық ықтималдығы жоғары негізгі тәуекел аймақтарынан хабардар болуы керек.
- ◆ Өз мансабын жалғастыратын қызметкерлер – бұл басқа аудитория, олар қазірдің өзінде жетілдірілген білім мен практикалық жағдайларды талдауды қажет етеді.
- ◆ Компанияның топ-менеджменті де басқа аудитория болып табылады, өйткені олар жалпы сыбайлас жемқорлыққа қарсы шаралардың тиімділігіне жауап береді.

ОҚЫТУ ЖӘНЕ ӘДІСТЕМЕ ТАҚЫРЫПТАРЫ

- ◆ Компанияда сыбайлас жемқорлыққа қарсы оқыту үшін ұсынылатын тақырыптар:
 1. Сыбайлас жемқорлық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы білім (базалық және жетілдірілген).
 2. Мүдделер қақтығысы жағдайында қалай әрекет ету керек?
 3. Компаниядағы этикалық нормалар мен ережелер. Бұзушылық кезінде қалай әрекет ету керек?
 4. Егер сіз компания ішіндегі сыбайлас жемқорлыққа куә болсаңыз, қалай әрекет етесіз? Не істеу керек және қайда бару керек?
 5. Егер сіз күнделікті өмірде сыбайлас жемқорлыққа тап болсаңыз, қалай әрекет етесіз?
 6. Сыбайлас жемқорлық туралы практикалық кейстерді талдау.
 7. Кірістер мен мүліктерді қалай және неге декларациялау керек?
 8. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы тыйымдар мен шектеулерді қалай түсінуге болады?
- ◆ Ересектер аудиториясына бағытталған кез келген **әдістемелер** қолданылуы мүмкін. Әдетте аудиторияны білім беру процесіне, практикалық және интерактивті сабақтарға тарту барынша нәтижелі болып табылады.

3. БІЗ ҚАЛАЙ, КІМДІ ЖӘНЕ НЕ ҮШІН АҚПАРАТТАНДЫРАМЫЗ?



БІЗ КІМДІ АҚПАРАТТАНДЫРАМЫЗ?

- ◆ Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдар, компанияның құжаттары мен қағидаттары, арнайы шектеулер туралы хабардар ету **серіктес компанияның сыртқы стейкхолдерлеріне, контрагенттерге, реттеушілер өкілдеріне, компаниямен бір өңірде жұмыс істейтін әлеуметтік және қоғамдық институттарға бағытталған.**
- ◆ **Контрагенттер үшін** – сатып алу рәсімі бойынша талаптар туралы хабардар ету (шарттардағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы ескертпелер, арнайы декларациялар және сыбайлас жемқорлыққа жол бермеу жөніндегі міндеттемелер). Мүмкін, компанияның контрагенттерінің адалдығын растайтын өзіндік жүйесі бар және бұл оларды хабардар ету үшін жақсы ынталандыру.
- ◆ **Қалған аудитория үшін** – компания басшылығының атынан компанияның сыбайлас жемқорлыққа қарсы қағидаттары мен іс-әрекеттері туралы үнемі хабарласу өте маңызды. Әсіресе дағдарыс жағдайында немесе одан кейін компанияға деген сенім бұзылып, беделге нұқсан келуі мүмкін.

ҚАНДАЙ ТАҚЫРЫПТАР БОЙЫНША ЖӘНЕ ҚАНДАЙ ТӘСІЛМЕН?

- ◆ Компанияның сыртқы стейкхолдерлерін ақпараттандыру үшін пайдалануға болатын тақырыптар:
 - Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет және компания принциптері;
 - Контрагенттер мен серіктестердің оларды орындауы бойынша талаптар;
 - Ұйым ішінде де, сыртқы қатынастарда да сыбайлас жемқорлыққа жол бермеу;
 - Компаниядағы сыбайлас жемқорлық туралы ақпаратты беруге арналған арналар;
 - Серіктестер мен контрагенттердің сенімділігін тексеру;
 - Дағдарыс (сыбайлас жемқорлық жанжалы) жағдайында компанияның іс-әрекеті және т. б.
- ◆ Ақпараттандыру компанияның қоғаммен, реттеушімен және бизнес серіктестерімен барлық қол жетімді байланыс арналары арқылы жүзеге асырылады.